Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 4ης Οκτωβρίου 2024*

«Προδικαστική παραπομπή – Κανονισμός (ΕΕ) 1169/2011 – Παροχή πληροφοριών για τα τρόφιμα στους καταναλωτές – Άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχεία ιδ' έως ιστ', και άρθρα 7, 9 και 17 – Θεμιτές πρακτικές σχετικά με την ονομασία των τροφίμων – Νόμιμες ονομασίες, συνήθεις ονομασίες και περιγραφικές ονομασίες – Αντικατάσταση στοιχείων ή συστατικών ενός τροφίμου – Άρθρο 38, παράγραφος 1 – Θέματα που εναρμονίζονται ειδικά – Εθνικά μέτρα τα οποία απαγορεύουν τη χρήση ονομασιών δηλωτικών του κρέατος για τον προσδιορισμό προϊόντος που περιέχει φυτικές πρωτεΐνες»

Στην υπόθεση C-438/23,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Conseil d'État (Συμβούλιο της Επικρατείας, Γαλλία) με απόφαση της 12ης Ιουλίου 2023, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 13 Ιουλίου 2023, στο πλαίσιο της δίκης

**Protéines France,**

**Union végétarienne européenne (EVU),**

**Association végétarienne de France (AVF),**

**Beyond Meat Inc.**

κατά

**Ministre de l'Économie, des Finances et de la Souveraineté industrielle et numérique,**

παρισταμένων των:

**77 Foods SAS,**

**Les Nouveaux Fermiers SAS,**

**Umiami SAS,**

**NxtFood SAS,**

**Nutrition et santé SAS,**

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

**Olga SAS,**

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Prechal, πρόεδρο τμήματος, F. Biltgen, N. Wahl (εισηγητή), J. Passer και M. L. Arastey Sahún, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: T. Ćapeta

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– οι Protéines France, 77 Foods SAS, Les Nouveaux Fermiers SAS, Umiami SAS, NxtFood SAS, Nutrition et santé SAS και Olga SAS, εκπροσωπούμενες από τον G. Hannotin, avocat,

– η Union végétarienne européenne (EVU), εκπροσωπούμενη από την A. Aubert, avocate,

– η Beyond Meat Inc., εκπροσωπούμενη από την C. Dupeyron, avocate, την M. R. Oyarzabal Arigita, abogada, και τον B. Van Vooren, advocaat,

– η Ελληνική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την Β. Καρρά, την Ε. Λευθεριώτου και την Α.-Ε. Βασιλοπούλου,

– η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους G. Bain και B. Fodda,

– η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την G. Palmieri, επικουρούμενη από τους M. Cherubini και P. Gentili, avvocati dello Stato,

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τις F. Clotuche-Duvieusart και B. Rous Demiri,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα, που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 5ης Σεπτεμβρίου 2024,

εκδίδει την ακόλουθη

## Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του κανονισμού (ΕΕ) 1169/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2011, σχετικά με την παροχή πληροφοριών για τα τρόφιμα στους καταναλωτές, την τροποποίηση των κανονισμών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ΕΚ) αριθ. 1924/2006 και (ΕΚ) αριθ. 1925/2006 και την κατάργηση της οδηγίας 87/250/ΕΟΚ της Επιτροπής, της οδηγίας 90/496/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της οδηγίας 1999/10/ΕΚ της Επιτροπής, της οδηγίας 2000/13/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, των οδηγιών της Επιτροπής 2002/67/ΕΚ και 2008/5/ΕΚ και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 608/2004 της Επιτροπής (ΕΕ 2011, L 304, σ. 18), και ιδίως των άρθρων 7, 17 και 38 καθώς και του παραρτήματος VI, μέρος Α, σημείο 4, αυτού.

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Protéines France, της Union végétarienne européenne (EVU) [Ευρωπαϊκής Ένωσης Χορτοφάγων (EVU)], της Association végétarienne de France (AVF) [Ένωσης Χορτοφάγων Γαλλίας (AVF)], καθώς και της Beyond Meat Inc., αφενός, και του ministre de l'Économie, des Finances et de la Souveraineté industrielle et numérique [Υπουργού Οικονομίας, Οικονομικών και Βιομηχανικής και Ψηφιακής Κυριαρχίας (Γαλλία)], αφετέρου, με αντικείμενο τη νομιμότητα του décret nº 2022-947, du 29 juin 2022, relatif à l'utilisation de certaines dénominations employées pour désigner des denrées comportant des protéines végétales (διατάγματος 2022-947, της 29ης Ιουνίου 2022, σχετικά με τη χρήση ορισμένων ονομασιών για τον προσδιορισμό των τροφίμων που περιέχουν φυτικές πρωτεΐνες) (JORF της 30ής Ιουνίου 2022, κείμενο αριθ. 3).

## Το νομικό πλαίσιο

### *Το δίκαιο της Ένωσης*

*Ο κανονισμός (ΕΚ) 178/2002*

3 Το άρθρο 2 του κανονισμού (ΕΚ) 178/2002 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 28ης Ιανουαρίου 2002, για τον καθορισμό των γενικών αρχών και απαιτήσεων της νομοθεσίας για τα τρόφιμα, για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Αρχής για την Ασφάλεια των Τροφίμων και τον καθορισμό διαδικασιών σε θέματα ασφαλείας των τροφίμων (ΕΕ 2002, L 31, σ. 1), το οποίο φέρει τον τίτλο «Ορισμός των "τροφίμων"», ορίζει τα ακόλουθα:

«Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού, ως "τρόφιμα" (ή "είδη διατροφής") νοούνται ουσίες ή προϊόντα, είτε αυτά έχουν υποστεί πλήρη ή μερική επεξεργασία είτε όχι, τα οποία προορίζονται για βρώση από τον άνθρωπο ή αναμένεται ευλόγως ότι θα χρησιμεύσουν για τον σκοπό αυτόν.

[…]»

4 Το άρθρο 3, σημείο 1, του κανονισμού ορίζει τον όρο «νομοθεσία για τα τρόφιμα» ως ακολούθως:

«Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί:

1) "νομοθεσία για τα τρόφιμα": οι νόμοι, οι κανονισμοί και οι διοικητικές ρυθμίσεις που διέπουν τα τρόφιμα γενικότερα και την ασφάλεια των τροφίμων ειδικότερα, είτε σε κοινοτικό είτε σε εθνικό επίπεδο· […].»

5 Κατά το άρθρο 8 του κανονισμού:

«[…] Η νομοθεσία για τα τρόφιμα αποβλέπει στην προστασία των συμφερόντων των καταναλωτών και αποτελεί τη βάση ώστε οι καταναλωτές να μπορούν να επιλέγουν ενήμεροι τα τρόφιμα που καταναλώνουν. Αποσκοπεί στην πρόληψη των εξής φαινομένων:

α) τις δόλιες πρακτικές ή τις πρακτικές εξαπάτησης,

β) τη νόθευση των τροφίμων και

γ) οποιεσδήποτε άλλες πρακτικές που ενδέχεται να παραπλανήσουν τον καταναλωτή.»

6 Το άρθρο 17, παράγραφος 2, του κανονισμού ορίζει τα ακόλουθα:

«Τα κράτη μέλη εκτελούν τη νομοθεσία για τα τρόφιμα, παρακολουθούν και επαληθεύουν εάν τηρούνται οι σχετικές απαιτήσεις της νομοθεσίας αυτής από τους υπευθύνους των επιχειρήσεων τροφίμων και ζωοτροφών σε όλα τα στάδια παραγωγής, μεταποίησης και διανομής.

[…]

Τα κράτη μέλη καθορίζουν επίσης το σύστημα των κυρώσεων που επιβάλλονται στις παραβιάσεις της νομοθεσίας για τα τρόφιμα και τις ζωοτροφές. Οι εν λόγω κυρώσεις πρέπει να είναι αποτελεσματικές, ανάλογες και αποτρεπτικές.»

*Ο κανονισμός (ΕΚ) 853/2004*

7 Το παράρτημα I του κανονισμού (ΕΚ) 853/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για τον καθορισμό ειδικών κανόνων υγιεινής για τα τρόφιμα ζωικής προέλευσης (ΕΕ 2004, L 139, σ. 55, και διορθωτικό ΕΕ 2004, L 226, σ. 22), προβλέπει τα εξής:

«Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού, νοούνται ως:

1. Κρέας

1.1. “Κρέας”: τα εδώδιμα μέρη των ζώων […].

[…]

1.14. “Μηχανικώς διαχωρισμένο κρέας” ή “ΜΔΚ”: το προϊόν που λαμβάνεται με την αφαίρεση κρέατος από οστά που φέρουν σάρκα πριν την αποστέωση ή από σφάγια πουλερικών, με τη χρήση μηχανικών μέσων που οδηγούν στην απώλεια ή τη μεταβολή της δομής των μυϊκών ινών.

1.15. “Παρασκευάσματα κρέατος”: το νωπό κρέας, συμπεριλαμβανομένου του κρέατος που έχει μετατραπεί σε τεμάχια, στο οποίο έχουν προστεθεί τρόφιμα, καρυκεύματα ή πρόσθετα ή το οποίο έχει υποβληθεί σε μεταποίηση που δεν μεταβάλλει την εσωτερική δομή των μυϊκών ινών του κρέατος και, κατά συνέπεια, δεν εξαφανίζει τα χαρακτηριστικά του νωπού κρέατος.

[…]

3. Αλιευτικά προϊόντα

3.1. “Αλιευτικά προϊόντα”: όλα τα ζώα αλμυρών ή γλυκών υδάτων (πλην των ζώντων δίθυρων μαλακίων, των ζώντων εχινοδέρμων, των ζώντων χιτωνοζώων και των ζώντων θαλάσσιων γαστροπόδων, και όλων των θηλαστικών, των ερπετών και των βατράχων), άγρια ή εκτρεφόμενα, συμπεριλαμβανομένων όλων των εδώδιμων μορφών, μερών και προϊόντων των ζώων αυτών.

[…]

7. Μεταποιημένα προϊόντα

7.1. "Προϊόντα με βάση το κρέας": μεταποιημένα προϊόντα που προέρχονται από τη μεταποίηση κρέατος ή από την περαιτέρω μεταποίηση των μεταποιημένων αυτών προϊόντων ώστε η επιφάνεια της εγκάρσιας τομής να επιτρέπει να διαπιστωθεί η απουσία των χαρακτηριστικών νωπού κρέατος.

[…]»

*Ο κανονισμός 1169/2011*

8 Οι αιτιολογικές σκέψεις 1 και 3 του κανονισμού 1169/2011 διαλαμβάνουν τα εξής:

«(1) Το άρθρο 169 [ΣΛΕΕ] προβλέπει ότι η [Ευρωπαϊκή] Ένωση πρέπει να συμβάλλει στην επίτευξη υψηλού επιπέδου προστασίας των καταναλωτών με τα μέτρα που θεσπίζει σύμφωνα με το άρθρο 114 [ΣΛΕΕ].

[…]

(3) Προκειμένου να επιτευχθεί υψηλό επίπεδο προστασίας της υγείας των καταναλωτών και να εξασφαλισθεί το δικαίωμά τους για πληροφόρηση, θα πρέπει να διασφαλισθεί ότι οι καταναλωτές είναι κατάλληλα ενημερωμένοι όσον αφορά τα τρόφιμα που καταναλώνουν. […]»

9 Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 1, του κανονισμού 1169/2011:

«Ο παρών κανονισμός αποτελεί τη βάση για την εξασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας των καταναλωτών όσον αφορά τις πληροφορίες για τα τρόφιμα, λαμβανομένων υπόψη των διαφορών αντίληψης των καταναλωτών και των αναγκών τους για πληροφόρηση και με παράλληλη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς.»

10 Το άρθρο 2 του κανονισμού προβλέπει τα εξής:

«1. Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού, ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί:

α) οι ορισμοί "τρόφιμα"[…] του άρθρου 2 […] του κανονισμού [178/2002]·

[…]

στ) οι ορισμοί "κρέας", "μηχανικώς διαχωρισμένο κρέας", "παρασκευάσματα κρέατος", "προϊόντα αλιείας" και "προϊόντα με βάση το κρέας" των σημείων 1.1, 1.14, 1.15, 3.1 και 7.1 του παραρτήματος Ι του κανονισμού [853/2004]·

[…].

2. Ισχύουν επίσης οι ακόλουθοι ορισμοί:

[…]

στ) “συστατικό”: οποιαδήποτε ουσία ή προϊόν, συμπεριλαμβανομένων των αρωματικών υλών, των προσθέτων τροφίμων και των ενζύμων τροφίμων, καθώς και οιοδήποτε στοιχείο ενός σύνθετου συστατικού, οι οποίες χρησιμοποιούνται στην παρασκευή ή επεξεργασία ενός τροφίμου και εξακολουθούν να υπάρχουν στο τελικό προϊόν, ακόμη και σε διαφοροποιημένη μορφή· […]

[…]

ιδ) “νόμιμη ονομασία”: η ονομασία ενός τροφίμου η οποία προβλέπεται στις ενωσιακές διατάξεις που εφαρμόζονται για το τρόφιμο αυτό ή, αν δεν υπάρχουν τέτοιες ενωσιακές διατάξεις, η ονομασία η οποία προβλέπεται στους νόμους και στις κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις που εφαρμόζονται στο κράτος μέλος στο οποίο το τρόφιμο πωλείται στον τελικό καταναλωτή ή σε μονάδες ομαδικής εστίασης·

ιε) “συνήθης ονομασία”: ονομασία η οποία είναι αποδεκτή ως ονομασία του τροφίμου από τους καταναλωτές στο κράτος μέλος στο οποίο το εν λόγω τρόφιμο πωλείται, χωρίς η ονομασία να χρήζει περαιτέρω επεξήγησης·

ιστ) “περιγραφική ονομασία”: ονομασία η οποία παρέχει περιγραφή του τροφίμου και –εάν χρειάζεται– της χρήσης του, η οποία είναι επαρκώς σαφής, ώστε να επιτρέπει στους καταναλωτές να γνωρίζουν την πραγματική του φύση και να το διακρίνουν από άλλα προϊόντα με τα οποία είναι δυνατόν να συγχέεται·

ιζ) “πρωταρχικό συστατικό”: το συστατικό ή τα συστατικά τροφίμου που αντιστοιχούν σε περισσότερο από το 50 % του τροφίμου αυτού ή τα οποία συνήθως συνδέονται από τον καταναλωτή με την ονομασία του τροφίμου και για τα οποία, στις περισσότερες περιπτώσεις, απαιτείται ποσοτική αναγραφή·

[…]».

11 Το άρθρο 7 του κανονισμού ορίζει τα ακόλουθα:

«1. Οι πληροφορίες για τα τρόφιμα δεν πρέπει να είναι παραπλανητικές, ιδίως:

α) ως προς τα χαρακτηριστικά του τροφίμου και ιδίως τη φύση, την ταυτότητα, τις ιδιότητες, τη σύνθεση, την ποσότητα, τη διατηρησιμότητα, τη χώρα καταγωγής ή τον τόπο προέλευσης, τη μέθοδο παρασκευής ή παραγωγής του· […]

δ) με το να προτείνουν, μέσω της εμφάνισης, της περιγραφής ή των εικονογραφημένων παραστάσεων, την ύπαρξη συγκεκριμένου τροφίμου ή συστατικού, ενώ στην πραγματικότητα ένα φυσικώς ενεχόμενο συστατικό ή ένα συστατικό που χρησιμοποιείται συνήθως στο εν λόγω τρόφιμο έχει υποκατασταθεί από διαφορετικό συστατικό.

2. Οι πληροφορίες για τα τρόφιμα πρέπει να είναι ακριβείς, σαφείς και κατανοητές για τον καταναλωτή.

[…]

4. Οι παράγραφοι 1, 2 και 3 εφαρμόζονται επίσης:

α) στη διαφήμιση·

β) στην παρουσίαση των τροφίμων, ιδίως στο σχήμα, τη μορφή που τους έχει δοθεί ή τη συσκευασία τους, το χρησιμοποιούμενο υλικό συσκευασίας, τον τρόπο με τον οποίο είναι τακτοποιημένα, καθώς και τον χώρο στον οποίο εκτίθενται.»

12 Κατά το άρθρο 8 του κανονισμού 1169/2011:

«1. Ο υπεύθυνος επιχείρησης τροφίμων αρμόδιος για την παροχή πληροφοριών για τα τρόφιμα είναι εκείνος στο όνομα του οποίου –ή της επιχείρησης του οποίου– διατίθεται το τρόφιμο στην αγορά […].

2. Ο υπεύθυνος επιχείρησης τροφίμων αρμόδιος για την παροχή πληροφοριών για τα τρόφιμα μεριμνά για την παρουσία και την ακρίβεια των πληροφοριών για τα τρόφιμα σύμφωνα με την εφαρμοστέα νομοθεσία σχετικά με τις πληροφορίες για τα τρόφιμα και τις απαιτήσεις των σχετικών εθνικών διατάξεων.

[…]»

13 Το άρθρο 9 του εν λόγω κανονισμού παραθέτει, σύμφωνα με τον τίτλο του, τον «κατάλογ[ο] υποχρεωτικών ενδείξεων», μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται, στην παράγραφο 1, στοιχείο α′, «η ονομασία του τροφίμου» και, στην παράγραφο 1, στοιχείο β′, «ο κατάλογος των συστατικών».

14 Κατά το άρθρο 17 του κανονισμού:

«1. Η ονομασία του τροφίμου είναι η νόμιμη ονομασία του. Αν δεν υπάρχει τέτοια ονομασία, η ονομασία του τροφίμου είναι η συνήθης ονομασία του ή, αν δεν υπάρχει συνήθης ονομασία ή αν η συνήθης ονομασία δεν χρησιμοποιείται, παρέχεται περιγραφική ονομασία του τροφίμου.

2. Η ονομασία του τροφίμου με την οποία το προϊόν παρασκευάζεται και διατίθεται νομίμως στην αγορά στο κράτος μέλος παραγωγής επιτρέπεται να χρησιμοποιείται στο κράτος μέλος εμπορίας. Ωστόσο, σε περίπτωση που η εφαρμογή των άλλων διατάξεων του παρόντος κανονισμού, ιδίως των προβλεπόμενων στο άρθρο 9, δεν θα επέτρεπε στους καταναλωτές του κράτους μέλους εμπορίας να γνωρίζουν την πραγματική φύση του τροφίμου και να το διακρίνουν από τα τρόφιμα με τα οποία θα μπορούσαν να το συγχέουν, η ονομασία του τροφίμου συνοδεύεται από άλλες περιγραφικές πληροφορίες οι οποίες αναγράφονται κοντά στην ονομασία του τροφίμου.

[…]

5. Στο παράρτημα VI θεσπίζονται ειδικές διατάξεις σχετικά με την ονομασία των τροφίμων και τις ενδείξεις που τη συνοδεύουν.»

15 Το άρθρο 38 του ιδίου κανονισμού ορίζει τα εξής:

«1. Όσον αφορά τα θέματα που εναρμονίζονται ειδικά από τον παρόντα κανονισμό, τα κράτη μέλη δεν μπορούν να θεσπίζουν ούτε να διατηρούν εθνικά μέτρα, εκτός αν εξουσιοδοτούνται προς τούτο από το δίκαιο της Ένωσης. Τα εν λόγω εθνικά μέτρα δεν παρεμποδίζουν την

ελεύθερη κυκλοφορία αγαθών ούτε εισάγουν διακρίσεις όσον αφορά τρόφιμα από άλλα κράτη μέλη.

2. Με την επιφύλαξη του άρθρου 39, τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν εθνικά μέτρα για θέματα που δεν εναρμονίζονται ειδικά από τον παρόντα κανονισμό, υπό τον όρο ότι δεν απαγορεύουν, παρακωλύουν ή περιορίζουν την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων τα οποία συμμορφώνονται με τον παρόντα κανονισμό.»

16 Το παράρτημα VI του κανονισμού 1169/2011, το οποίο τιτλοφορείται «Ονομασία του τροφίμου και ειδικές συνοδευτικές διατάξεις», προβλέπει, στο σημείο 4 του επιγραφόμενου «Υποχρεωτικές ενδείξεις που συνοδεύουν την ονομασία του τροφίμου» μέρους Α, τα εξής:

«Σε περίπτωση τροφίμου όπου ένα στοιχείο ή συστατικό που οι καταναλωτές αναμένουν ότι έχει χρησιμοποιηθεί κατά το σύνηθες ή είναι φύσει παρόν στο συγκεκριμένο τρόφιμο έχει αντικατασταθεί από διαφορετικό στοιχείο ή συστατικό, η επισήμανση φέρει –πέραν του καταλόγου συστατικών– σαφή αναγραφή του στοιχείου ή του συστατικού που έχει χρησιμοποιηθεί για τη μερική ή ολική αντικατάσταση του συνήθως χρησιμοποιούμενου ή φύσει παρόντος στοιχείου ή συστατικού:

α) πλησίον της ονομασίας του προϊόντος και

β) χρησιμοποιώντας χαρακτήρες μεγέθους γραμματοσειράς με ύψος x τουλάχιστον 75 % του ύψους x της ονομασίας του προϊόντος και το οποίο δεν είναι μικρότερο από το ελάχιστο μέγεθος γραμματοσειράς που απαιτείται στο άρθρο 13 παράγραφος 2 του παρόντος κανονισμού.»

### *Το γαλλικό δίκαιο*

*Ο code de la consommation (κώδικας προστασίας του καταναλωτή)*

17 Το άρθρο L. 412-10 του code de la consommation (κώδικα προστασίας του καταναλωτή), το οποίο προστέθηκε με το άρθρο 5 του loi nº 2020-699, du 10 juin 2020, relative à la transparence de l'information sur les produits agricoles et alimentaires (νόμου 2020-699, της 10ης Ιουνίου 2020, περί διαφάνειας των πληροφοριών σχετικά με τα γεωργικά προϊόντα και τα τρόφιμα) (JORF της 11ης Ιουνίου 2020, κείμενο αριθ. 1), προβλέπει τα εξής:

«[…] Οι ονομασίες που χρησιμοποιούνται για τον προσδιορισμό των τροφίμων ζωικής προέλευσης δεν μπορούν να χρησιμοποιούνται για την περιγραφή, τη διάθεση στο εμπόριο ή την προώθηση των τροφίμων που περιέχουν φυτικές πρωτεΐνες. Με διάταγμα καθορίζεται το ποσοστό περιεκτικότητας σε φυτικές πρωτεΐνες πέραν του οποίου δεν είναι δυνατόν να χρησιμοποιούνται τέτοιου είδους ονομασίες. Στο εν λόγω διάταγμα καθορίζονται επίσης οι λεπτομέρειες για την εφαρμογή του παρόντος άρθρου και οι κυρώσεις που επιβάλλονται σε περίπτωση παράβασης.»

*Το décret nº 2022-947 (διάταγμα 2022-947)*

18 Επί τη βάσει της διατάξεως περί της οποίας έγινε λόγος στην προηγούμενη σκέψη, οι γαλλικές αρχές εξέδωσαν το décret nº 2022-947 (διάταγμα 2022-947).

19 Δυνάμει του άρθρου 1, πρώτο εδάφιο, του εν λόγω διατάγματος, αυτό «εφαρμόζεται στα παρασκευασθέντα στην εθνική επικράτεια τρόφιμα που περιέχουν φυτικές πρωτεΐνες».

20 Κατά το άρθρο 2 του εν λόγω διατάγματος:

«Απαγορεύεται η χρήση, για τον προσδιορισμό μεταποιημένου προϊόντος που περιέχει φυτικές πρωτεΐνες:

1° νόμιμης ονομασίας για την οποία ουδεμία προσθήκη φυτικών πρωτεϊνών προβλέπεται από τους κανόνες που καθορίζουν τη σύνθεση του οικείου τροφίμου·

2° ονομασίας η οποία παραπέμπει στα ονόματα ειδών και ομάδων ζωικών ειδών, στη μορφολογία ή στην ανατομία των ζώων·

3° ονομασίας η οποία χρησιμοποιεί την ειδική ορολογία της κρεατοπαραγωγής, της αλλαντοποιίας ή της αλιείας·

4° ονομασίας τροφίμου ζωικής προέλευσης αντιπροσωπευτικής των εμπορικών συνηθειών.»

21 Το άρθρο 3 του ιδίου διατάγματος ορίζει τα ακόλουθα:

«Κατά παρέκκλιση από τις διατάξεις του άρθρου 2, η ονομασία τροφίμου ζωικής προέλευσης μπορεί να χρησιμοποιείται:

1° για τα τρόφιμα ζωικής προέλευσης που περιέχουν φυτικές πρωτεΐνες σε καθορισμένο ποσοστό, εφόσον μια τέτοια παρουσία προβλέπεται από τη νομοθεσία ή μνημονεύεται στον κατάλογο του παραρτήματος του παρόντος διατάγματος·

[…]».

22 Κατά το άρθρο 5 του διατάγματος 2022-947:

«Τα προϊόντα τα οποία παρασκευάζονται ή διατίθενται νομίμως στην αγορά σε άλλο κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή στην Τουρκία, ή τα οποία παρασκευάζονται νομίμως σε άλλο κράτος που είναι συμβαλλόμενο μέρος στη Συμφωνία για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο[, της 2ας Μαΐου 1992 (ΕΕ 1994, L 1, σ. 3)], δεν υπόκεινται στις απαιτήσεις του παρόντος διατάγματος.»

23 Το άρθρο 6 του εν λόγω διατάγματος προβλέπει τα εξής:

«Απαγορεύεται η κατοχή προς τον σκοπό της πώλησης ή της δωρεάν διανομής, η προσφορά προς πώληση, η πώληση ή η δωρεάν διανομή των τροφίμων που δεν ανταποκρίνονται στους κανόνες που καθορίζονται στο παρόν διάταγμα.»

24 Το άρθρο 7 του εν λόγω διατάγματος ορίζει τα ακόλουθα:

«Σε περίπτωση παραβάσεως των διατάξεων του άρθρου 6 του παρόντος διατάγματος επιβάλλεται διοικητικό πρόστιμο το ύψος του οποίου δεν μπορεί να υπερβαίνει το ποσό των 1 500 ευρώ για φυσικό πρόσωπο και των 7 500 ευρώ για νομικό πρόσωπο. […]»

25 Δυνάμει του άρθρου 8 του ιδίου διατάγματος, αυτό άρχισε να ισχύει την 1η Οκτωβρίου 2022.

26 Το παράρτημα του διατάγματος 2022-947 περιέχει κατάλογο των ονομασιών τροφίμων ζωικής προέλευσης που μπορούν να περιέχουν φυτικές πρωτεΐνες και το μέγιστο ποσοστό φυτικών πρωτεϊνών που μπορούν να περιέχουν τα τρόφιμα για τα οποία χρησιμοποιούνται οι ονομασίες αυτές.

*Το décret nº 2024-144 (διάταγμα 2024-144)*

27 Το άρθρο 2 του décret nº 2024-144, du 26 février 2024, relatif à l'utilisation de certaines dénominations employées pour désigner les denrées alimentaires comportant des protéines végétales (διατάγματος 2024-144, της 26ης Φεβρουαρίου 2024, σχετικά με τη χρήση ορισμένων ονομασιών για τον προσδιορισμό των τροφίμων που περιέχουν φυτικές πρωτεΐνες) (JORF της 27ης Φεβρουαρίου 2024, κείμενο αριθ. 15) προβλέπει τα εξής:

«[…] απαγορεύεται η χρήση, για την περιγραφή, τη διάθεση στο εμπόριο ή την προώθηση μεταποιημένου προϊόντος που περιέχει φυτικές πρωτεΐνες:

1° νόμιμης ονομασίας για την οποία ουδεμία προσθήκη φυτικών πρωτεϊνών προβλέπεται από τους κανόνες που καθορίζουν τη σύνθεση του οικείου τροφίμου·

2° ονομασίας η οποία παραπέμπει στα ονόματα ειδών και ομάδων ζωικών ειδών, στη μορφολογία ή στην ανατομία των ζώων·

3° ονομασίας η οποία περιέχει τους όρους που αναφέρονται στον κατάλογο που περιλαμβάνεται στο παράρτημα I.»

28 Δυνάμει του άρθρου 8 του διατάγματος 2024-144, αυτό άρχισε να ισχύει την 1η Μαΐου 2024.

29 Κατά το άρθρο 9 του εν λόγω διατάγματος:

«Το διάταγμα 2022-947 […] καταργείται.»

30 Ο κατάλογος που περιλαμβάνεται στο παράρτημα I του διατάγματος 2024-144 περιέχει τις ακόλουθες ονομασίες:

«– Filet [(φιλέτο)]·

– Faux filet [(κόντρα)]·

– Rumsteck [(κιλότο)]·

– Entrecôte [(καπάκι)]·

– Aiguillette baronne [(Tri-tip)]·

– Bavette d'Aloyau·

– Onglet [(στύλοι διαφράγματος)]·

– Hampe [(διάφραγμα)]·

– Bifteck [(βοδινή μπριζόλα)]·

– Basse côte [(σπαλομπριζόλα)]·

– Paleron [(σπάλα)]·

– Flanchet [(λάπα)]·

– Steak [(στέικ)]·

– Escalope [(εσκαλόπ)]·

– Tendron [(οπίσθιο μέρος στήθους)]·

– Grillade [(ωμοπλάτη χοιρινή)]·

– Longe [(καρρέ)]·

– Travers [(στηθοπλευρές χοιρινές)]·

– Jambon [(χοιρομέρι)]·

– Boucher/Bouchère [(χασάπης/χασάπισσα)]·

– Charcutier/Charcutière [(αλλαντοπώλης/αλλαντοπώλισσα)].»

31 Το παράρτημα ΙΙ του εν λόγω διατάγματος περιέχει κατάλογο των όρων των οποίων η χρήση επιτρέπεται για τον προσδιορισμό των τροφίμων ζωικής προέλευσης που μπορούν να περιέχουν φυτικές πρωτεΐνες και το μέγιστο ποσοστό φυτικών πρωτεϊνών που μπορούν να περιέχουν τα τρόφιμα για τα οποία χρησιμοποιούνται οι όροι αυτοί.

**Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα**

32 Στις 18 Ιουλίου 2022 η Protéines France, η οποία εκπροσωπεί τα συμφέροντα των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στη γαλλική αγορά φυτικών πρωτεϊνών, άσκησε ενώπιον του Conseil d'État (Συμβουλίου της Επικρατείας, Γαλλία), ήτοι του αιτούντος δικαστηρίου, αίτηση ακυρώσεως του διατάγματος 2022-947.

33 Με διάταξη της 27ης Ιουλίου 2022, το αιτούν δικαστήριο, δικάζοντας κατά τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, ανέστειλε την εκτέλεση του εν λόγω διατάγματος όσον αφορά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 2, παράγραφοι 3 και 4, αυτού μέτρα.

34 Το αιτούν δικαστήριο έκανε δεκτές πλείονες αιτήσεις παρεμβάσεως υποβληθείσες προς στήριξη των αιτημάτων της Protéines France.

35 Στις 30 Αυγούστου και στις 21 Οκτωβρίου 2022, αντιστοίχως, η EVU και η AVF, οι οποίες προωθούν τη χορτοφαγία, η πρώτη στην Ένωση και η δεύτερη στη Γαλλία, καθώς και η Beyond Meat, η οποία παράγει και εμπορεύεται προϊόντα με βάση φυτικές πρωτεΐνες, άσκησαν επίσης αιτήσεις ακυρώσεως του διατάγματος 2022-947 ενώπιον του ιδίου δικαστηρίου.

36 Το αιτούν δικαστήριο αποφάσισε τη συνεκδίκαση των τριών υποθέσεων με αντικείμενο τις αιτήσεις ακυρώσεως του εν λόγω διατάγματος.

37 Προς στήριξη των αιτήσεων ακυρώσεως, οι αιτούσες της κύριας δίκης ισχυρίσθηκαν ιδίως ότι το εν λόγω διάταγμα, το οποίο απαγορεύει τη χρήση ονομασιών όπως «steak» («στέικ») ή «saucisse» («λουκάνικο»), είτε χωρίς είτε με την προσθήκη συμπληρωματικών διευκρινιστικών στοιχείων, όπως «φυτικό» ή «σόγιας», για τον προσδιορισμό μεταποιημένων προϊόντων που περιέχουν φυτικές πρωτεΐνες, παραβιάζει πλείονες διατάξεις του κανονισμού 1169/2011.

38 Το αιτούν δικαστήριο είναι της άποψης ότι οι κατ' αυτόν τον τρόπο προβληθέντες ενώπιόν του λόγοι ακυρώσεως εγείρουν ζητήματα που είναι καθοριστικά για την επίλυση της διαφοράς επί της οποίας καλείται να αποφανθεί και παρουσιάζουν σοβαρές δυσχέρειες.

39 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Conseil d'État (Συμβούλιο της Επικρατείας) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχουν οι διατάξεις του άρθρου 7 του κανονισμού 1169/2011, οι οποίες προβλέπουν την παροχή στους καταναλωτές πληροφοριών που δεν πρέπει να είναι παραπλανητικές ως προς την ταυτότητα, τη φύση και τις ιδιότητες των τροφίμων, την έννοια ότι εναρμονίζουν ειδικά, κατά την έννοια και για την εφαρμογή του άρθρου 38, παράγραφος 1, του ίδιου κανονισμού, το θέμα της χρήσης ονομασιών τροφίμων ζωικής προέλευσης οι οποίες προέρχονται από τους τομείς της κρεατοπαραγωγής, της αλλαντοποιίας και της αλιείας για την περιγραφή, τη διάθεση στο εμπόριο ή την προώθηση τροφίμων που περιέχουν φυτικές πρωτεΐνες που ενδέχεται να παραπλανήσουν τον καταναλωτή, απαγορεύοντας συνεπώς σε κράτος μέλος να παρέμβει στο εν λόγω ζήτημα διά της θέσπισης εθνικών μέτρων που ρυθμίζουν ή απαγορεύουν τη χρήση τέτοιων ονομασιών;

2) Έχουν οι διατάξεις του άρθρου 17 του κανονισμού 1169/2011, οι οποίες προβλέπουν ότι η ονομασία με την οποία προσδιορίζεται ένα τρόφιμο είναι, αν δεν υπάρχει νόμιμη ονομασία, η συνήθης ονομασία του ή η περιγραφική ονομασία του, σε συνδυασμό με τις διατάξεις του παραρτήματος VI, μέρος Α, [σημείο] 4, του κανονισμού, την έννοια ότι εναρμονίζουν ειδικά, κατά την έννοια και για την εφαρμογή του άρθρου 38, παράγραφος 1, του ίδιου κανονισμού, το θέμα του περιεχομένου και της χρήσης ονομασιών, άλλων από τις νόμιμες ονομασίες, οι οποίες προσδιορίζουν τρόφιμα ζωικής προέλευσης για την περιγραφή, τη διάθεση στο εμπόριο ή την προώθηση τροφίμων που περιέχουν φυτικές πρωτεΐνες, ακόμη και στην περίπτωση πλήρους υποκατάστασης συστατικών φυτικής προέλευσης στο σύνολο των συστατικών ζωικής προέλευσης που αποτελούν ένα τρόφιμο, εμποδίζοντας έτσι κράτος μέλος να παρέμβει επί του ζητήματος αυτού διά της θέσπισης εθνικών μέτρων που ρυθμίζουν ή απαγορεύουν τη χρήση τέτοιων ονομασιών;

3) Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης στο πρώτο ή στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, απαγορεύει η ειδική εναρμόνιση στην οποία προβαίνουν, κατά την έννοια και για την εφαρμογή του άρθρου 38, παράγραφος 1, του κανονισμού 1169/2011, οι διατάξεις των άρθρων 7 και 17 του ίδιου κανονισμού, σε συνδυασμό με τις διατάξεις του παραρτήματος VI, μέρος Α, [σημείο] 4, του ίδιου κανονισμού:
α) σε κράτος μέλος να θεσπίζει εθνικό μέτρο που προβλέπει την επιβολή διοικητικών κυρώσεων σε περίπτωση παράβασης των απαιτήσεων και των απαγορεύσεων που απορρέουν από τον εν λόγω κανονισμό;

β) σε κράτος μέλος να θεσπίζει εθνικό μέτρο που να καθορίζει ποσοστά περιεκτικότητας σε φυτικές πρωτεΐνες εντός των ορίων των οποίων επιτρέπεται η χρήση ονομασιών, άλλων από τις νόμιμες ονομασίες, που προσδιορίζουν τρόφιμα ζωικής προέλευσης για την περιγραφή, τη διάθεση στο εμπόριο ή την προώθηση τροφίμων που περιέχουν φυτικές πρωτεΐνες;

4) Σε περίπτωση αρνητικής απάντησης στο πρώτο και στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, επιτρέπουν οι διατάξεις των άρθρων 9 και 17 του κανονισμού 1169/2011 σε κράτος μέλος:
α) να θεσπίζει εθνικό μέτρο που καθορίζει ποσοστά περιεκτικότητας σε φυτικές πρωτεΐνες εντός των ορίων των οποίων επιτρέπεται η χρήση ονομασιών, άλλων από τις νόμιμες ονομασίες, που προσδιορίζουν τρόφιμα ζωικής προέλευσης για την περιγραφή, τη διάθεση στο εμπόριο ή την προώθηση τροφίμων που περιέχουν φυτικές πρωτεΐνες[·]
β) να θεσπίζει εθνικό μέτρο που απαγορεύει τη χρήση ορισμένων συνήθων ή περιγραφικών ονομασιών, ακόμη και όταν συνοδεύονται από πρόσθετες ενδείξεις που διασφαλίζουν την ορθή ενημέρωση των καταναλωτών[·]
γ) να θεσπίζει τα μέτρα που διαλαμβάνονται [στα σημεία α′ και β′ του τετάρτου ερωτήματος], μόνο για τα προϊόντα που παράγονται στην επικράτειά του, χωρίς να παραβιάζει, στην περίπτωση αυτή, την αρχή της αναλογικότητας των εν λόγω μέτρων;»

**Επί του παραδεκτού της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως**

40 Όπως υπογραμμίζουν οι αιτούσες της κύριας δίκης Protéines France και Beyond Meat, μεσούσης της διαδικασίας ενώπιον του Δικαστηρίου οι γαλλικές αρχές εξέδωσαν το διάταγμα 2024-144, το άρθρο 9 του οποίου προβλέπει την κατάργηση του διατάγματος 2022-947.

41 Κατόπιν τούτου, με απόφαση του Προέδρου του Δικαστηρίου της 1ης Μαρτίου 2024, απευθύνθηκε προς το αιτούν δικαστήριο αίτημα παροχής πληροφοριών προκειμένου να παράσχει διευκρινίσεις όσον αφορά τις ενδεχόμενες συνέπειες της εκδόσεως του διατάγματος 2024-144 επί της διατήρησης του αντικειμένου της διαφοράς της κύριας δίκης και επί της εξέτασης της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως.

42 Το αιτούν δικαστήριο υπέβαλε, στις 15 Μαρτίου 2024, την απάντησή του στο εν λόγω αίτημα παροχής πληροφοριών καθώς και, στις 7 Μαΐου 2024, συμπληρωματική απάντηση, η οποία έγινε δεκτή με απόφαση της προέδρου του δευτέρου τμήματος της 8ης Μαΐου 2024.

43 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι, παρά την έκδοση του διατάγματος 2024-144, τα υποβληθέντα ερωτήματα εξακολουθούν να είναι κρίσιμα για την επίλυση της εκκρεμούσας ενώπιόν του διαφοράς. Ειδικότερα, στην εν λόγω απάντηση, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει, αφενός, ότι η εκτέλεση του διατάγματος 2022-947 ανεστάλη μόνον εν μέρει με τη μνημονευθείσα στη σκέψη 33 της παρούσας αποφάσεως διάταξη. Επομένως, ορισμένες από τις διατάξεις του τελευταίου ως άνω διατάγματος εφαρμόστηκαν πράγματι μεταξύ της 1ης Οκτωβρίου 2022, ημερομηνίας ενάρξεως ισχύος του διατάγματος 2022-947, δυνάμει του άρθρου 8 αυτού, και της 30ής Απριλίου 2024, ημερομηνίας κατά την οποία επρόκειτο να καταργηθεί το εν λόγω διάταγμα, σύμφωνα με το άρθρο 9 του διατάγματος 2024-144, το οποίο άρχισε να ισχύει την 1η Μαΐου 2024, δυνάμει του άρθρου 8 του τελευταίου. Αφετέρου, το αιτούν δικαστήριο αναφέρει ότι πλείονες αιτούσες της κύριας δίκης εξέφρασαν την πρόθεσή τους να προσβάλουν ενώπιόν του και το διάταγμα 2024-144, προβάλλοντας τους ίδιους λόγους με εκείνους που είχαν ήδη προβάλει για την ακύρωση του διατάγματος 2022-947, λόγω του γεγονότος ότι ορισμένες διατάξεις των δύο αυτών διαταγμάτων είναι πανομοιότυπες.

44 Επιπλέον, το αιτούν δικαστήριο εξέδωσε διάταξη της 10ης Απριλίου 2024, με την οποία, κατόπιν αιτήσεως ασκηθείσας από πλείονες γαλλικές επιχειρήσεις, δικάζοντας με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων, ανέστειλε την εκτέλεση του διατάγματος 2024-144. Το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι η αναστολή αυτή αποτελεί πρόσκομμα για την κατάργηση του διατάγματος 2022-947.

45 Από τα στοιχεία που παρασχέθηκαν, ωσαύτως, ως απάντηση στο αίτημα παροχής πληροφοριών του Δικαστηρίου συνάγεται ότι, παρά την έκδοση του διατάγματος 2024-144, οι αιτήσεις ακυρώσεως των οποίων έχει επιληφθεί το αιτούν δικαστήριο δεν έχουν καταστεί άνευ αντικειμένου.

46 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, διαπιστώνεται ότι το αιτούν δικαστήριο εξηγεί επαρκώς κατά νόμον τους λόγους για τους οποίους η έκδοση, μεσούσης της διαδικασίας, του διατάγματος 2024-144, δεν καθιστά υποθετική την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, η οποία πρέπει, ως εκ τούτου, να κριθεί παραδεκτή.

## Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

### *Επί του πρώτου και του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος*

47 Προκαταρκτικώς, υπενθυμίζεται, αφενός, ότι από τη νομολογία προκύπτει ότι οι διατάξεις του άρθρου 17 και του παραρτήματος VI, μέρος Α, σημείο 4, του κανονισμού 1169/2011 συμπληρώνουν τις διατάξεις του άρθρου 7 του εν λόγω κανονισμού με ειδικές απαιτήσεις επισήμανσης, προκειμένου να προστατεύεται ο καταναλωτής από την παραπλάνηση που προκαλείται από ανακριβείς πληροφορίες (πρβλ. απόφαση της 1ης Δεκεμβρίου 2022, LSI – Germany, C-595/21, EU:C:2022:949, σκέψη 31).

48 Αφετέρου, οι διατάξεις αυτές πρέπει να ερμηνεύονται λαμβανομένων υπόψη των ορισμών της «νόμιμης ονομασίας», της «συνήθους ονομασίας» και της «περιγραφικής ονομασίας», οι οποίοι περιλαμβάνονται, αντιστοίχως, στο άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο ιδ′, στο άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο ιε′, και στο άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο ιστ′, του εν λόγω κανονισμού, καθώς και της προβλεπόμενης στο άρθρο 9, παράγραφος 1, στοιχείο α′, του ιδίου κανονισμού υποχρεώσεως αναγραφής της ονομασίας του τροφίμου στο οικείο τρόφιμο.

49 Επομένως, πρέπει να γίνει δεκτό ότι, με το πρώτο και το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, τα οποία πρέπει να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ’ ουσίαν, να διευκρινιστεί εάν τα άρθρα 7 και 17 καθώς και το παράρτημα VI, μέρος Α, σημείο 4, του κανονισμού 1169/2011, ερμηνευόμενα υπό το πρίσμα του άρθρου 2, παράγραφος 2, στοιχεία ιδ′ έως ιστ′, και του άρθρου 9, παράγραφος 1, στοιχείο α′, αυτού, έχουν την έννοια ότι εναρμονίζουν ειδικά, κατά την έννοια του άρθρου 38, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού, την προστασία των καταναλωτών από τον κίνδυνο παραπλανήσεώς τους από τη χρήση ονομασιών, άλλων από τις νόμιμες ονομασίες, αποτελούμενων από όρους προερχόμενους από τους τομείς της κρεατοπαραγωγής, της αλλαντοποιίας και της αλιείας, για την περιγραφή, τη διάθεση στο εμπόριο ή την προώθηση τροφίμων που περιέχουν φυτικές πρωτεΐνες αντί για πρωτεΐνες ζωικής προέλευσης, ακόμη και στην περίπτωση που οι πρώτες υποκαθιστούν τις δεύτερες στο σύνολό τους, και, ως εκ τούτου, αντιτίθενται στην εκ μέρους κράτους μέλους θέσπιση εθνικών μέτρων που ρυθμίζουν ή απαγορεύουν τη χρήση τέτοιων ονομασιών.

50 Κατά το άρθρο 38, παράγραφος 1, πρώτη περίοδος, του κανονισμού 1169/2011, «[ό]σον αφορά τα θέματα που εναρμονίζονται ειδικά από τον παρόντα κανονισμό, τα κράτη μέλη δεν μπορούν να θεσπίζουν ούτε να διατηρούν εθνικά μέτρα, εκτός αν εξουσιοδοτούνται προς τούτο από το δίκαιο της Ένωσης».

51 Από τη νομολογία προκύπτει ότι καμία διάταξη του κανονισμού 1169/2011 δεν απαριθμεί ποια είναι τα «θέματα που εναρμονίζονται ειδικά» από τον κανονισμό, κατά την έννοια του άρθρου 38, παράγραφος 1, αυτού, καθώς και ότι ο προσδιορισμός των εν λόγω θεμάτων πρέπει να γίνεται με αυστηρή τήρηση του γράμματος του κανονισμού (πρβλ. απόφαση της 1ης Οκτωβρίου 2020, Groupe Lactalis, C-485/18, EU:C:2020:763, σκέψη 25).

52 Εν προκειμένω, πρέπει να διαπιστωθεί εάν οι λοιπές διατάξεις του κανονισμού 1169/2011 που μνημονεύθηκαν στη σκέψη 49 της παρούσας αποφάσεως εναρμονίζουν ειδικά το θέμα το οποίο οι γαλλικές αρχές θέλησαν να ρυθμίσουν με την έκδοση του διατάγματος 2022-947.

53 Δυνάμει του άρθρου 7, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 1169/2011, οι πληροφορίες για τα τρόφιμα δεν πρέπει να είναι παραπλανητικές για τους καταναλωτές και πρέπει να είναι ακριβείς, σαφείς και κατανοητές από αυτούς.

54 Συναφώς, από το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχεία α′ και δ′, του κανονισμού προκύπτει ειδικότερα ότι οι περιπτώσεις παραπλάνησης από τις οποίες πρέπει να προστατεύονται οι καταναλωτές σχετίζονται, αφενός, με τα χαρακτηριστικά του οικείου τροφίμου, ιδίως τη φύση και τη σύνθεσή του, και, αφετέρου, με το ενδεχόμενο να τους προτείνεται, μέσω της εμφάνισης, της περιγραφής ή των εικονογραφημένων παραστάσεων, «[η] ύπαρξη συγκεκριμένου τροφίμου ή συστατικού, ενώ στην πραγματικότητα ένα φυσικώς ενεχόμενο συστατικό ή ένα συστατικό που χρησιμοποιείται συνήθως στο εν λόγω τρόφιμο έχει υποκατασταθεί από διαφορετικό συστατικό».

55 Εξάλλου, από το άρθρο 7, παράγραφος 4, του εν λόγω κανονισμού προκύπτει ότι οι υποχρεώσεις τις οποίες επιβάλλει το άρθρο αυτό όσον αφορά την παροχή πληροφοριών στους καταναλωτές εφαρμόζονται επίσης στη διαφήμιση και στην παρουσίαση των τροφίμων.

56 Δυνάμει του άρθρου 9, παράγραφος 1, στοιχείο α′, του ιδίου κανονισμού, στα τρόφιμα πρέπει υποχρεωτικώς να αναγράφεται η «ονομασία» τους.

57 Το άρθρο 17, παράγραφος 1, του κανονισμού 1169/2011 προβλέπει ότι η ονομασία ενός τροφίμου είναι η «νόμιμη ονομασία» του. Αν δεν υπάρχει τέτοια νόμιμη ονομασία, η ονομασία του εν λόγω τροφίμου είναι η «συνήθης ονομασία» του ή, αν δεν υπάρχει συνήθης ονομασία ή αν η συνήθης ονομασία δεν χρησιμοποιείται, παρέχεται «περιγραφική ονομασία» του τροφίμου.

58 Το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχεία ιδ′ έως ιστ′, του κανονισμού αυτού παρέχει τους ορισμούς των τριών εννοιών περί των οποίων έγινε λόγος στην προηγούμενη σκέψη. Συγκεκριμένα, πρώτον η «νόμιμη ονομασία» ενός τροφίμου είναι εκείνη «η οποία προβλέπεται στις ενωσιακές διατάξεις που εφαρμόζονται για το τρόφιμο αυτό ή, αν δεν υπάρχουν τέτοιες ενωσιακές διατάξεις, η ονομασία η οποία προβλέπεται […] στις […] διατάξεις που εφαρμόζονται στο κράτος μέλος στο οποίο το τρόφιμο πωλείται στον τελικό καταναλωτή». Δεύτερον, η «συνήθης ονομασία» ενός τροφίμου είναι εκείνη η οποία είναι αποδεκτή από τους καταναλωτές στο κράτος μέλος στο οποίο το εν λόγω τρόφιμο πωλείται, χωρίς η ονομασία να χρήζει περαιτέρω επεξήγησης. Τρίτον, η «περιγραφική ονομασία» ενός τροφίμου είναι εκείνη η οποία παρέχει

περιγραφή του τροφίμου και η οποία είναι επαρκώς σαφής, ώστε να επιτρέπει στους καταναλωτές να γνωρίζουν ποια είναι η φύση του και να το διακρίνουν από άλλα προϊόντα με τα οποία είναι δυνατόν να συγχέεται.

59 Κατά το άρθρο 17, παράγραφος 5, του κανονισμού 1169/2011, το παράρτημα VI αυτού περιέχει ειδικές διατάξεις σχετικά με την ονομασία ενός τροφίμου και τις ενδείξεις που πρέπει να τη συνοδεύουν.

60 Συναφώς, το παράρτημα VI, μέρος Α, σημείο 4, του εν λόγω κανονισμού προβλέπει ότι, σε περίπτωση τροφίμου όπου ένα στοιχείο ή συστατικό που οι καταναλωτές αναμένουν ότι έχει χρησιμοποιηθεί κατά το σύνηθες ή είναι φύσει παρόν στο συγκεκριμένο τρόφιμο έχει αντικατασταθεί από διαφορετικό στοιχείο ή συστατικό, η επισήμανση φέρει, πέραν του καταλόγου συστατικών, σαφή αναγραφή του στοιχείου ή του συστατικού που έχει χρησιμοποιηθεί για τη μερική ή ολική αντικατάσταση του συνήθως χρησιμοποιούμενου ή φύσει παρόντος στοιχείου ή συστατικού, πλησίον της «ονομασίας του προϊόντος», με χαρακτήρες αρκετά μεγάλου μεγέθους σε σχέση με την τελευταία.

61 Επομένως, από τη συνδυασμένη ερμηνεία των διατάξεων του άρθρου 7, παράγραφοι 1, 2 και 4, του άρθρου 9, παράγραφος 1, στοιχείο α′, του άρθρου 17, παράγραφοι 1 και 5, καθώς και του παραρτήματος VI, μέρος Α, σημείο 4, του κανονισμού 1169/2011 προκύπτει ότι αυτές μπορούν να συνοψιστούν ως ακολούθως.

62 Πρώτον, τα τρόφιμα πρέπει να φέρουν ονομασία. Δεύτερον, η ονομασία αυτή πρέπει να είναι νόμιμη ονομασία ή, αν δεν υπάρχει τέτοια ονομασία, συνήθης ονομασία ή, αν δεν υπάρχει συνήθης ονομασία, περιγραφική ονομασία. Τρίτον, η εν λόγω ονομασία πρέπει να είναι ακριβής, σαφής και ευχερώς κατανοητή για τους καταναλωτές. Τέταρτον, η ίδια ονομασία δεν πρέπει να παραπλανά τους καταναλωτές, μεταξύ άλλων, ως προς τα χαρακτηριστικά του οικείου τροφίμου, στα οποία συγκαταλέγονται η φύση και η σύνθεσή του, και ως προς την αντικατάσταση στοιχείων που είναι φύσει παρόντα στο τρόφιμο ή συστατικών που χρησιμοποιούνται κατά το σύνηθες στο τρόφιμο από διαφορετικά στοιχεία ή συστατικά. Πέμπτον, οι ανωτέρω απαιτήσεις πρέπει να τηρούνται κατά τη διάθεση στο εμπόριο και την προώθηση κάθε τροφίμου.

63 Όσον αφορά τις νόμιμες ονομασίες, κατά την πρώτη περίπτωση του άρθρου 2, παράγραφος 2, στοιχείο ιδ′, του κανονισμού 1169/2011, αυτές μπορούν να προβλέπονται στις ενωσιακές διατάξεις. Συνακόλουθα, για παράδειγμα, το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο στ′, του κανονισμού αυτού παραπέμπει στο παράρτημα Ι του κανονισμού 853/2004 όσον αφορά τους ορισμούς των όρων «κρέας», «μηχανικώς διαχωρισμένο κρέας», «παρασκευάσματα κρέατος», «προϊόντα αλιείας» και «προϊόντα με βάση το κρέας».

64 Δεδομένου ότι το «κρέας» ορίζεται, στο σημείο 1.1 του παραρτήματος Ι, ως «τα εδώδιμα μέρη των ζώων», σε ένα τρόφιμο που δεν περιέχει εδώδιμα μέρη των ζώων δεν μπορεί να χρησιμοποιείται η ονομασία «κρέας», ακόμη και αν αυτή συνοδεύεται από διευκρινίσεις σχετικά με την αντικατάσταση στοιχείων ή συστατικών.

65 Σύμφωνα με τη δεύτερη περίπτωση του άρθρου 2, παράγραφος 2, στοιχείο ιδ′, του κανονισμού 1169/2011, αν δεν υπάρχει νόμιμη ονομασία η οποία να προβλέπεται στο δίκαιο της Ένωσης, τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν εθνικές διατάξεις που να προβλέπουν μια τέτοια ονομασία.

66 Εν προκειμένω, αφενός, δεν υφίσταται διάταξη του δικαίου της Ένωσης η οποία να επιβάλλει τη χρήση ορισμένων νομίμων ονομασιών για τα προϊόντα με βάση φυτικές πρωτεΐνες ή η οποία να προβλέπει τις νόμιμες ονομασίες που εφαρμόζονται σε προϊόντα απλώς και μόνον επειδή τα προϊόντα αυτά ορίζονται ως προϊόντα ζωικής προέλευσης, χωρίς περαιτέρω διευκρινίσεις.

67 Αφετέρου, βεβαίως, από τη διάταξη που μνημονεύθηκε στη σκέψη 33 της παρούσας αποφάσεως προκύπτει ότι, στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης, οι γαλλικές αρχές απέκλεισαν το ενδεχόμενο το διάταγμα 2022-947 να θεσπίζει νόμιμη ονομασία.

68 Εντούτοις, όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 84 των προτάσεών της, το ζήτημα εάν οι αρχές αυτές θέσπισαν μια τέτοια ονομασία πρέπει να εκτιμηθεί αντικειμενικά.

69 Μολονότι το αιτούν δικαστήριο είναι εκείνο που οφείλει να προβεί στην εκτίμηση αυτή, το Δικαστήριο μπορεί, ωστόσο, να του παράσχει τα στοιχεία ερμηνείας του ενωσιακού δικαίου που του είναι αναγκαία προς τούτο (πρβλ. απόφαση της 4ης Ιουλίου 2019, Baltic Media Alliance, C-622/17, EU:C:2019:566, σκέψη 47).

70 Συναφώς, από το γράμμα του άρθρου 2, παράγραφος 2, στοιχείο ιδ', του κανονισμού 1169/2011 προκύπτει ότι οι νόμιμες ονομασίες πρέπει να «προβλέπονται», ήτοι να ορίζονται, από τις διατάξεις του δικαίου της Ένωσης ή του δικαίου κράτους μέλους, για τον προσδιορισμό ενός τροφίμου. Επομένως, η υιοθέτηση νόμιμης ονομασίας συνίσταται στον συσχετισμό ειδικής έκφρασης με συγκεκριμένο τρόφιμο.

71 Υπό το πρίσμα αυτών ακριβώς των σκέψεων πρέπει να εξεταστεί η επιχειρηματολογία την οποία προβάλλει η Ιταλική Κυβέρνηση με τις γραπτές παρατηρήσεις της και σύμφωνα με την οποία, αφ' ης στιγμής τα κράτη μέλη δύνανται, αν δεν υπάρχει νόμιμη ονομασία που να προβλέπεται από διατάξεις του δικαίου της Ένωσης, να θεσπίζουν μέτρα με σκοπό να προβλέπονται νόμιμες ονομασίες για ορισμένα τρόφιμα, πρέπει επίσης να τους αναγνωρίζεται η εξουσία να απαγορεύουν τη χρήση ορισμένων ονομασιών για ορισμένα τρόφιμα. Συγκεκριμένα, κατά την κυβέρνηση αυτή, η απαγόρευση χρήσεως συγκεκριμένης ονομασίας για ορισμένα τρόφιμα ισοδυναμεί με επιβολή νόμιμης ονομασίας για τα τρόφιμα που φέρουν διαφορετικά χαρακτηριστικά από εκείνα τα οποία αφορά η επίμαχη απαγόρευση. Προς στήριξη της επιχειρηματολογίας αυτής, η εν λόγω κυβέρνηση επικαλείται την απόφαση της 14ης Ιουνίου 2017, TofuTown.com (C-422/16, EU:C:2017:458), με την οποία το Δικαστήριο απέκλεισε τη δυνατότητα να χρησιμοποιούνται οι ονομασίες «γάλα» και «γαλακτοκομικά προϊόντα» για τον προσδιορισμό τροφίμων μη προερχόμενων από την έκκριση των γαλακτοφόρων αδένων θηλαστικών.

72 Επισημαίνεται όμως ότι, για τους σκοπούς του κανονισμού 1169/2011, η λήψη μέτρων που συνίστανται στην πρόβλεψη ότι τα τρόφιμα πρέπει να πληρούν ορισμένες προϋποθέσεις, ιδίως όσον αφορά τη σύνθεσή τους, προκειμένου να μπορούν να προσδιορίζονται με όρους που γίνονται αποδεκτοί, δυνάμει των μέτρων αυτών, ως νόμιμη ονομασία δεν μπορεί να θεωρηθεί ισοδύναμη με τη λήψη μέτρων που απαγορεύουν τη χρήση ορισμένων όρων, οι οποίοι δεν ορίζονται νομικώς από τα μέτρα αυτά, για τον προσδιορισμό τροφίμων που φέρουν ορισμένα χαρακτηριστικά, ιδίως όσον αφορά τη σύνθεσή τους.

73 Συγκεκριμένα, με τα πρώτα μέτρα καθίσταται δυνατή η διασφάλιση της προστασίας του καταναλωτή, ο οποίος πρέπει να μπορεί να θεωρεί δεδομένο ότι ένα τρόφιμο που προσδιορίζεται με ειδικούς όρους που συνιστούν μια συγκεκριμένη νόμιμη ονομασία πληροί τις προϋποθέσεις που προβλέπονται ειδικώς για τη χρήση της ονομασίας αυτής. Αντιθέτως, με τα δεύτερα μέτρα

δεν επιφυλάσσεται η χρήση όρων που ορίζονται με ακρίβεια, ως νόμιμη ονομασία, από μια αρχή αποκλειστικώς και μόνο για τον προσδιορισμό τροφίμων που φέρουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά.

74 Αυτή η έλλειψη ισοδυναμίας δεν αναιρείται από τα διδάγματα που απορρέουν από την απόφαση της 14ης Ιουνίου 2017, TofuTown.com (C-422/16, EU:C:2017:458).

75 Πράγματι, από τις σκέψεις 5, 8, 20 έως 22, 25 και 28 έως 30 της αποφάσεως αυτής προκύπτει ότι οι διατάξεις του κανονισμού (ΕΕ) 1308/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 2013, για τη θέσπιση κοινής οργάνωσης των αγορών γεωργικών προϊόντων και την κατάργηση των κανονισμών (ΕΟΚ) αριθ. 922/72, (ΕΟΚ) αριθ. 234/79, (ΕΚ) αριθ. 1037/2001 και (ΕΚ) αριθ. 1234/2007 του Συμβουλίου (ΕΕ 2013, L 347, σ. 671), τις οποίες το Δικαστήριο κλήθηκε να ερμηνεύσει στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η εν λόγω απόφαση, καθορίζουν επακριβώς τις απαιτήσεις που πρέπει να πληρούν τα τρόφιμα προκειμένου να μπορούν να χρησιμοποιούνται γι' αυτά η ονομασία «γάλα» και ονομασίες που αφορούν ειδικά τα «γαλακτοκομικά προϊόντα».

76 Δυνάμει των διατάξεων αυτών, αφενός, ως «γάλα» νοείται αποκλειστικά το προϊόν της φυσιολογικής έκκρισης των γαλακτοφόρων αδένων θηλαστικών. Αφετέρου, ως «γαλακτοκομικά προϊόντα» νοούνται τα προϊόντα που προέρχονται αποκλειστικά από το γάλα και μόνο για τα προϊόντα αυτά μπορούν να χρησιμοποιούνται οι ονομασίες που περιλαμβάνονται σε κατάλογο του παραρτήματος του κανονισμού 1308/2013, καθώς και οι ονομασίες, κατά την έννοια του άρθρου 17 του κανονισμού 1169/2011, οι οποίες πράγματι χρησιμοποιούνται για τα εν λόγω προϊόντα.

77 Υπό το πρίσμα ενός τέτοιου ειδικού νομικού πλαισίου, στο διατακτικό της αποφάσεως της 14ης Ιουνίου 2017, TofuTown.com (C-422/16, EU:C:2017:458), το Δικαστήριο απεφάνθη, κατ' ουσίαν, ότι οι εν λόγω διατάξεις αντιτίθενται στο να χρησιμοποιούνται η ονομασία «γάλα» και οι ονομασίες οι οποίες προβλέπονται αποκλειστικώς για «γαλακτοκομικά προϊόντα» για τον προσδιορισμό, κατά την εμπορία ή στη διαφήμιση, ενός αμιγώς φυτικού προϊόντος, τούτο δε ακόμη και αν οι ονομασίες αυτές συμπληρώνονται από διευκρινιστικές ή περιγραφικές ενδείξεις που αναφέρουν τη φυτική προέλευση του επίμαχου προϊόντος, εκτός εάν προβλέπεται διαφορετικά από το δίκαιο της Ένωσης.

78 Επιβάλλεται, όμως, η διαπίστωση ότι το δίκαιο της Ένωσης δεν προβλέπει κανόνα που να επιφυλάσσει μόνον για ορισμένα τρόφιμα, τα οποία καθορίζονται ειδικώς ως ζωικής προέλευσης, τη χρήση νομίμων ονομασιών που περιέχουν όρους προερχόμενους από τους τομείς της κρεατοπαραγωγής, της αλλαντοποιίας και της αλιείας και εμπίπτοντες στο διάταγμα 2022-947 ή στους όρους που απαριθμούνται στο παράρτημα Ι του διατάγματος 2024-144. Επιπλέον, από τη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο δεν προκύπτει ότι υφίστανται τέτοιοι κανόνες στο γαλλικό δίκαιο.

79 Εκ των ανωτέρω συνάγεται ότι τα διδάγματα που απορρέουν από την απόφαση της 14ης Ιουνίου 2017, TofuTown.com (C-422/16, EU:C:2017:458), δεν μπορούν να εφαρμοστούν για τους σκοπούς της εξέτασης του πρώτου και του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος.

80 Επομένως, υπό την επιφύλαξη της εξακριβώσεως στην οποία θα οφείλει να προβεί το αιτούν δικαστήριο, σύμφωνα με τις σκέψεις 67 έως 69 της παρούσας αποφάσεως, πρέπει να γίνει δεκτό ότι το διάταγμα 2022-947 δεν περιέχει «νόμιμη ονομασία», κατά την έννοια του κανονισμού 1169/2011, αλλά αφορά το ζήτημα ποιες είναι οι «συνήθεις ονομασίες» ή οι «περιγραφικές

ονομασίες» οι οποίες δεν μπορούν να χρησιμοποιούνται για τον προσδιορισμό των τροφίμων με βάση φυτικές πρωτεΐνες. Επομένως, πρέπει να διαπιστωθεί εάν οι έννοιες αυτές εναρμονίζονται ειδικά από τον εν λόγω κανονισμό, κατά την έννοια του άρθρου 38, παράγραφος 1, αυτού.

81 Συναφώς, επισημαίνεται ότι το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχεία ιε′ και ιστ′, του κανονισμού 1169/2011 δεν ορίζει ότι τα κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν μέτρα που να ρυθμίζουν τις συνήθεις ονομασίες ή τις περιγραφικές ονομασίες συγκεκριμένου τροφίμου, αντιθέτως προς όσα προβλέπει το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο ιδ′, του κανονισμού αυτού όσον αφορά τις νόμιμες ονομασίες.

82 Η διαφορά αυτή εξηγείται από το γεγονός ότι, λαμβανομένων υπόψη των ορισμών που υιοθέτησε ο νομοθέτης της Ένωσης για τις εν λόγω συνήθεις και περιγραφικές ονομασίες, το περιεχόμενό τους δεν μπορεί να οριοθετηθεί, κατά τρόπο γενικό και αφηρημένο, από τις εθνικές αρχές. Συγκεκριμένα, όπως υποστηρίζουν, κατ' ουσίαν, η Protéines France και η EVU, αφενός, μια ονομασία μπορεί να θεωρηθεί ως συνήθης ονομασία για ένα τρόφιμο μόνον εφόσον με βάση την καθομιλουμένη, τη χρήση, τη συνήθεια, την παράδοση και το έθιμο καθίσταται δυνατό να θεωρηθεί ότι οι καταναλωτές αναγνωρίζουν την ονομασία αυτή ως προσδιορίζουσα ειδικώς το προϊόν με το οποίο έχει συσχετιστεί. Αφετέρου, για να χαρακτηριστεί μια ονομασία ως «περιγραφική ονομασία», πρέπει οι καταναλωτές, μόλις τη διαβάζουν, να είναι σε θέση να αντιληφθούν ποια είναι τα κύρια χαρακτηριστικά του προσδιοριζόμενου κατ' αυτόν τον τρόπο τροφίμου.

83 Επομένως, από το άρθρο 38, παράγραφος 1, του κανονισμού 1169/2011 προκύπτει ότι, όταν δεν έχει θεσπίσει νόμιμη ονομασία, ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να εμποδίζει, με γενική και αφηρημένη απαγόρευση, τους παραγωγούς τροφίμων με βάση φυτικές πρωτεΐνες να εκπληρώνουν την υποχρέωσή τους αναγραφής της ονομασίας των τροφίμων αυτών χρησιμοποιώντας συνήθεις ονομασίες ή περιγραφικές ονομασίες.

84 Όσον αφορά το ζήτημα εάν ένα κράτος μέλος μπορεί να θεσπίζει γενικά και αφηρημένα μέτρα προκειμένου να αποτρέψει τον κίνδυνο η χρήση ορισμένων συνήθων ή περιγραφικών ονομασιών να παραπλανήσει τους καταναλωτές, με την αιτιολογία ότι αυτοί δεν ενημερώνονται ορθώς σχετικά με το γεγονός ότι στα τρόφιμα που προσδιορίζονται με τις ονομασίες αυτές οι ζωικές πρωτεΐνες έχουν αντικατασταθεί από φυτικές πρωτεΐνες, πρέπει να υπομνησθεί ότι, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 54 και 60 της παρούσας αποφάσεως, το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο δ′, και το παράρτημα VI, μέρος Α, σημείο 4, του κανονισμού 1169/2011 αφορούν ειδικώς την αντικατάσταση στοιχείων ή συστατικών τροφίμων. Ως εκ τούτου, και το θέμα αυτό έχει εναρμονιστεί ειδικά με τον εν λόγω κανονισμό, κατά την έννοια του άρθρου 38, παράγραφος 1.

85 Εντούτοις, οι κυβερνήσεις οι οποίες υπέβαλαν γραπτές παρατηρήσεις καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποστηρίζουν, κατ' ουσίαν, ότι οι διατάξεις αυτές δεν αφορούν την κρίσιμη εν προκειμένω περίπτωση, στην οποία η σύνθεση του οικείου τροφίμου καθίσταται εντελώς διαφορετική.

86 Κατά πάγια νομολογία, προκειμένου να ερμηνευθεί διάταξη του δικαίου της Ένωσης, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όχι μόνον το γράμμα της, αλλά και το πλαίσιο στο οποίο αυτή εντάσσεται και οι σκοποί που επιδιώκονται με τη ρύθμιση της οποίας αποτελεί μέρος [απόφαση της 12ης Μαΐου 2021, Bundesrepublik Deutschland (Ερυθρά αγγελία της Interpol), C-505/19, EU:C:2021:376, σκέψη 77 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

87 Από γραμματικής απόψεως, επισημαίνεται ότι το γράμμα του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο δ′, και του παραρτήματος VI, μέρος Α, σημείο 4, του κανονισμού 1169/2011 αναφέρονται στην αντικατάσταση ενός στοιχείου ή συστατικού από διαφορετικό στοιχείο ή συστατικό. Όμως, το γεγονός ότι οι διατάξεις αυτές αναφέρονται σε ένα στοιχείο ή συστατικό δεν αρκεί για να θεωρηθούν ανεφάρμοστες οσάκις το στοιχείο ή το συστατικό που έχει αντικατασταθεί είναι το μόνο στοιχείο ή συστατικό ενός τροφίμου.

88 Από συστηματικής απόψεως, υπενθυμίζεται ότι ο κανονισμός αυτός περιέχει, στο άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο στ′, τον ορισμό του όρου «συστατικό», ο οποίος καταλαμβάνει «οποιαδήποτε ουσία ή προϊόν, συμπεριλαμβανομένων των αρωματικών υλών, των προσθέτων τροφίμων και των ενζύμων τροφίμων, καθώς και οιοδήποτε στοιχείο ενός σύνθετου συστατικού, οι οποίες χρησιμοποιούνται στην παρασκευή ή επεξεργασία ενός τροφίμου και εξακολουθούν να υπάρχουν στο τελικό προϊόν, ακόμη και σε διαφοροποιημένη μορφή». Το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο ιζ′, του κανονισμού ορίζει ότι ως «πρωταρχικό συστατικό» νοείται «το συστατικό ή τα συστατικά τροφίμου που αντιστοιχούν σε περισσότερο από το 50 % του τροφίμου αυτού ή τα οποία συνήθως συνδέονται από τον καταναλωτή με την ονομασία του τροφίμου και για τα οποία, στις περισσότερες περιπτώσεις, απαιτείται ποσοτική αναγραφή».

89 Το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο δ′, και το παράρτημα VI, μέρος Α, σημείο 4, του ιδίου κανονισμού χρησιμοποιούν τον όρο «συστατικό» χωρίς να αποκλείουν τα «πρωταρχικά συστατικά». Ως εκ τούτου, τα συστατικά αυτά μπορούν να αντικατασταθούν, κατά την έννοια των ως άνω διατάξεων.

90 Από τελολογικής απόψεως, από το άρθρο 1, παράγραφος 1, του κανονισμού 1169/2011, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα των αιτιολογικών σκέψεων 1 και 3 αυτού, προκύπτει ότι ο εν λόγω κανονισμός αποσκοπεί στην επίτευξη υψηλού επιπέδου προστασίας των καταναλωτών όσον αφορά τις πληροφορίες για τα τρόφιμα, λαμβανομένων υπόψη των διαφορών αντίληψης των καταναλωτών και των αναγκών τους για πληροφόρηση και με παράλληλη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς, μέσω της θέσπισης διατάξεων που αποτελούν τη βάση για την εξασφάλιση του εν λόγω επιπέδου.

91 Πάντως, αυτό το υψηλό επίπεδο προστασίας θα μπορούσε να διακυβευθεί εάν οι διατάξεις σχετικά με την αντικατάσταση, σε ένα τρόφιμο, ενός στοιχείου ή συστατικού από διαφορετικό στοιχείο ή συστατικό δεν εφαρμόζονται οσάκις η αντικατάσταση αφορά ένα στοιχείο ή συστατικό το οποίο είναι ιδιαίτερα σημαντικό στο πλαίσιο ενός τροφίμου, πολλώ δε μάλλον αποτελεί το μοναδικό στοιχείο ή συστατικό του. Συγκεκριμένα, παραδόξως, το αποτέλεσμα δεν θα έγκειτο στην απαγόρευση της πώλησης και της προώθησης του τροφίμου αυτού από το δίκαιο της Ένωσης, αλλά στο ότι, στις περιπτώσεις αυτές, η προστασία των καταναλωτών δεν θα ήταν εναρμονισμένη και, επομένως, δεν θα ήταν εξασφαλισμένη, ενώ θα διασφαλιζόταν οσάκις η αντικατάσταση αφορά ένα λιγότερο σημαντικό στοιχείο ή συστατικό.

92 Ως εκ τούτου, πρέπει να γίνει δεκτό ότι το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο δ′, και το παράρτημα VI, μέρος Α, σημείο 4, του κανονισμού 1169/2011 καλύπτουν επίσης το θέμα των πληροφοριών που πρέπει να παρέχονται στους καταναλωτές όταν η σύνθεση του οικείου τροφίμου καθίσταται εντελώς διαφορετική.

93 Εξάλλου, από τη νομολογία σχετικά, μεταξύ άλλων, με τις διατάξεις αυτές προκύπτει ότι η αναγραφή, πλησίον της ονομασίας του τροφίμου, της πληροφορίας σχετικά με την υποκατάσταση ενός στοιχείου ή συστατικού αρκεί για την προστασία του καταναλωτή από τον κίνδυνο παραπλανήσεως (πρβλ. απόφαση της 1ης Δεκεμβρίου 2022, LSI – Germany, C-595/21, EU:C:2022:949, σκέψεις 32 και 34).

94 Επομένως, όπως επισημαίνει, κατ' ουσίαν, η Beyond Meat, οι εν λόγω διατάξεις καθιερώνουν μαχητό τεκμήριο δυνάμει του οποίου οι πληροφορίες που παρέχονται σύμφωνα με τον τρόπο που αυτές προβλέπουν προστατεύουν επαρκώς τους καταναλωτές, ακόμη και σε περίπτωση πλήρους αντικατάστασης του μοναδικού στοιχείου ή συστατικού που οι καταναλωτές μπορούν να αναμένουν ότι περιέχεται σε τρόφιμο προσδιοριζόμενο με συνήθη ονομασία ή με περιγραφική ονομασία η οποία περιέχει ορισμένους όρους.

95 Εντούτοις, αν μια εθνική αρχή εκτιμά ότι ο συγκεκριμένος τρόπος πώλησης ή προώθησης ενός τροφίμου παραπλανά τον καταναλωτή, δύναται να στραφεί κατά του οικείου υπευθύνου επιχείρησης τροφίμων, ο οποίος, δυνάμει του άρθρου 8, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 1169/2011, είναι υπεύθυνος για τις πληροφορίες που αναγράφονται στο τρόφιμο και οφείλει να μεριμνά για την παρουσία και την ακρίβεια των πληροφοριών αυτών, και να αποδείξει την ανατροπή του προαναφερθέντος τεκμηρίου.

96 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, στο πρώτο και στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τα άρθρα 7 και 17 καθώς και το παράρτημα VI, μέρος Α, σημείο 4, του κανονισμού 1169/2011, ερμηνευόμενα υπό το πρίσμα του άρθρου 2, παράγραφος 2, στοιχεία ιε′ και ιστ′, και του άρθρου 9, παράγραφος 1, στοιχείο α′, αυτού, έχουν την έννοια ότι εναρμονίζουν ειδικά, κατά την έννοια του άρθρου 38, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού, την προστασία των καταναλωτών από τον κίνδυνο παραπλανήσεώς τους από τη χρήση ονομασιών, άλλων από τις νόμιμες ονομασίες, αποτελούμενων από όρους προερχόμενους από τους τομείς της κρεατοπαραγωγής, της αλλαντοποιίας και της αλιείας, για την περιγραφή, τη διάθεση στο εμπόριο ή την προώθηση τροφίμων που περιέχουν φυτικές πρωτεΐνες αντί για πρωτεΐνες ζωικής προέλευσης, ακόμη και στην περίπτωση που οι πρώτες υποκαθιστούν τις δεύτερες στο σύνολό τους, και, ως εκ τούτου, αντιτίθενται στην εκ μέρους κράτους μέλους θέσπιση εθνικών μέτρων που ρυθμίζουν ή απαγορεύουν τη χρήση τέτοιων ονομασιών.

### *Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος*

97 Με το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί εάν, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ή στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το άρθρο 38, παράγραφος 1, του κανονισμού 1169/2011 έχει την έννοια ότι η ειδική εναρμόνιση στην οποία προβαίνουν οι διατάξεις που αποτελούν το αντικείμενο των ερωτημάτων αυτών αντιτίθεται στη θέσπιση εκ μέρους κράτους μέλους εθνικού μέτρου το οποίο, αφενός, προβλέπει την επιβολή διοικητικών κυρώσεων σε περίπτωση παραβάσεως των απαιτήσεων και των απαγορεύσεων που απορρέουν από τις διατάξεις του εν λόγω κανονισμού και, αφετέρου, καθορίζει ποσοστά περιεκτικότητας σε φυτικές πρωτεΐνες τα οποία πρέπει να μην υπερβαίνουν τα τρόφιμα που περιέχουν φυτικές πρωτεΐνες προκειμένου να επιτρέπεται, για την περιγραφή, τη διάθεση στο εμπόριο ή την προώθηση των εν λόγω τροφίμων, η χρήση ονομασιών, άλλων από τις νόμιμες ονομασίες, αποτελούμενων από όρους προερχόμενους από τους τομείς της κρεατοπαραγωγής και της αλλαντοποιίας.

98 Όσον αφορά το πρώτο σκέλος του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος, σχετικά με τις απαγορεύσεις και τις κυρώσεις που απορρέουν από τα άρθρα 6 και 7 του διατάγματος 2022-947, υπενθυμίζεται ότι, δυνάμει του άρθρου 17, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού 178/2002, τα κράτη μέλη καθορίζουν το σύστημα των μέτρων και των κυρώσεων που επιβάλλονται στις παραβιάσεις της νομοθεσίας για τα τρόφιμα, μέτρων και κυρώσεων που πρέπει να είναι αποτελεσματικά, ανάλογα και αποτρεπτικά.

99 Δυνάμει του άρθρου 3, σημείο 1, του κανονισμού αυτού, αφενός, ως «νομοθεσία για τα τρόφιμα» νοούνται οι νόμοι, οι κανονισμοί και οι διοικητικές ρυθμίσεις που διέπουν τα τρόφιμα γενικότερα και την ασφάλεια των τροφίμων ειδικότερα, είτε σε ενωσιακό είτε σε εθνικό επίπεδο. Αφετέρου, η νομοθεσία για τα τρόφιμα καλύπτει οιοδήποτε στάδιο της παραγωγής, μεταποίησης και διανομής των τροφίμων.

100 Από το άρθρο 8 του εν λόγω κανονισμού προκύπτει ότι η νομοθεσία για τα τρόφιμα αποβλέπει στην προστασία των συμφερόντων των καταναλωτών και αποσκοπεί στην πρόληψη, μεταξύ άλλων, των φαινομένων δόλιων πρακτικών ή πρακτικών εξαπάτησης, καθώς και οποιωνδήποτε άλλων πρακτικών που ενδέχεται να παραπλανήσουν τον καταναλωτή.

101 Τα σχετικά με τον κανονισμό 178/2002 προαναφερθέντα στοιχεία είναι κρίσιμα και όσον αφορά τον κανονισμό 1169/2011.

102 Πράγματι, κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο α′, του κανονισμού 1169/2011, για τους σκοπούς του κανονισμού αυτού, ο ορισμός της έννοιας της «νομοθεσίας για τα τρόφιμα» είναι ο προβλεπόμενος στο άρθρο 3, σημείο 1, του κανονισμού 178/2002. Στην αιτιολογική σκέψη 4 του κανονισμού 1169/2011 υπενθυμίζεται ότι, σύμφωνα με τον κανονισμό 178/2002, είναι γενική αρχή της νομοθεσίας για τα τρόφιμα να παρέχεται βάση ώστε οι καταναλωτές να μπορούν να επιλέγουν ενήμεροι τα τρόφιμα που καταναλώνουν και να εμποδίζονται οποιεσδήποτε άλλες πρακτικές που ενδέχεται να παραπλανήσουν τον καταναλωτή.

103 Δεδομένου ότι η νομοθεσία για τα τρόφιμα περιλαμβάνει τον κανονισμό 1169/2011 και ότι ο κανονισμός αυτός επιτρέπει, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, τη λήψη εθνικών μέτρων, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να προβλέπουν αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές κυρώσεις για τις παραβάσεις του εν λόγω κανονισμού ή των μέτρων αυτών.

104 Επομένως, η ειδική εναρμόνιση στην οποία προβαίνουν οι διατάξεις στις οποίες αναφέρονται το πρώτο και το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να προβλέπουν την επιβολή διοικητικών κυρώσεων σε περίπτωση παραβάσεως των απαιτήσεων και των απαγορεύσεων που απορρέουν από τις διατάξεις αυτές ή από εθνικά μέτρα τα οποία είναι σύμφωνα προς τις εν λόγω διατάξεις.

105 Όσον αφορά το δεύτερο σκέλος του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος, επισημαίνεται ότι ο καθορισμός, όπως αυτός που απορρέει από το άρθρο 3, παράγραφος 1, του διατάγματος 2022-947, μέγιστων επιτρεπόμενων ποσοστών περιεκτικότητας σε φυτικές πρωτεΐνες, προκειμένου τα τρόφιμα να μπορούν να προσδιορίζονται με ορισμένες συνήθεις ή περιγραφικές ονομασίες, ισοδυναμεί με ρύθμιση της χρήσεως των ονομασιών αυτών, χωρίς ωστόσο να θεσπίζεται νόμιμη ονομασία. Δοθέντος, όμως, ότι οι διατάξεις που αποτελούν το αντικείμενο του πρώτου και του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος εναρμονίζουν ειδικά τη χρήση των εν λόγω ονομασιών, τα κράτη μέλη δεν μπορούν να λαμβάνουν μέτρα επί του θέματος αυτού χωρίς να θέτουν σε κίνδυνο την ομοιομορφία του δικαίου της Ένωσης.

106 Κατόπιν όλων των ανωτέρω, στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 38, παράγραφος 1, του κανονισμού 1169/2011 έχει την έννοια ότι η ειδική εναρμόνιση που διαπιστώθηκε με την απάντηση στο πρώτο και στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα δεν εμποδίζει ένα κράτος μέλος να προβλέπει την επιβολή διοικητικών κυρώσεων σε περίπτωση παραβάσεως των απαιτήσεων και των απαγορεύσεων που απορρέουν από τις διατάξεις του κανονισμού αυτού καθώς και από τα εθνικά μέτρα που συνάδουν προς αυτόν. Αντιθέτως, η ειδική αυτή εναρμόνιση αντιτίθεται στη θέσπιση εκ μέρους κράτους μέλους εθνικού μέτρου που να καθορίζει ποσοστά περιεκτικότητας σε φυτικές πρωτεΐνες τα οποία πρέπει να μην υπερβαίνουν τα τρόφιμα που περιέχουν φυτικές πρωτεΐνες προκειμένου να επιτρέπεται, για την περιγραφή, τη διάθεση στο εμπόριο ή την προώθηση των εν λόγω τροφίμων, η χρήση ονομασιών, άλλων από τις νόμιμες ονομασίες, αποτελούμενων από όρους προερχόμενους από τους τομείς της κρεατοπαραγωγής και της αλλαντοποιίας.

***Επί του τετάρτου προδικαστικού ερωτήματος***

107 Δεδομένου ότι το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα υποβάλλεται μόνο για την περίπτωση που οι απαντήσεις στο πρώτο και στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα είναι αρνητικές, παρέλκει η απάντηση στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα.

**Επί των δικαστικών εξόδων**

108 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφαίνεται:

**1) Τα άρθρα 7 και 17 του κανονισμού (ΕΕ) 1169/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Οκτωβρίου 2011, σχετικά με την παροχή πληροφοριών για τα τρόφιμα στους καταναλωτές, την τροποποίηση των κανονισμών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ΕΚ) αριθ. 1924/2006 και (ΕΚ) αριθ. 1925/2006 και την κατάργηση της οδηγίας 87/250/ΕΟΚ της Επιτροπής, της οδηγίας 90/496/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της οδηγίας 1999/10/ΕΚ της Επιτροπής, της οδηγίας 2000/13/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, των οδηγιών της Επιτροπής 2002/67/ΕΚ και 2008/5/ΕΚ και του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 608/2004 της Επιτροπής, καθώς και το παράρτημα VI, μέρος Α, σημείο 4, του κανονισμού 1169/2011, ερμηνευόμενα υπό το πρίσμα του άρθρου 2, παράγραφος 2, στοιχεία ιε′ και ιστ′, και του άρθρου 9, παράγραφος 1, στοιχείο α′, αυτού,**

**έχουν την έννοια ότι:**

**εναρμονίζουν ειδικά, κατά την έννοια του άρθρου 38, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού, την προστασία των καταναλωτών από τον κίνδυνο παραπλανήσεώς τους από τη χρήση ονομασιών, άλλων από τις νόμιμες ονομασίες, αποτελούμενων από όρους προερχόμενους από τους τομείς της κρεατοπαραγωγής, της αλλαντοποιίας και της αλιείας, για την περιγραφή, τη διάθεση στο εμπόριο ή την προώθηση τροφίμων που περιέχουν φυτικές πρωτεΐνες αντί για πρωτεΐνες ζωικής προέλευσης, ακόμη και**

**στην περίπτωση που οι πρώτες υποκαθιστούν τις δεύτερες στο σύνολό τους, και, ως εκ τούτου, αντιτίθενται στην εκ μέρους κράτους μέλους θέσπιση εθνικών μέτρων που ρυθμίζουν ή απαγορεύουν τη χρήση τέτοιων ονομασιών.**

**2) Το άρθρο 38, παράγραφος 1, του κανονισμού 1169/2011**

**έχει την έννοια ότι:**

**η ειδική εναρμόνιση που διαπιστώθηκε στο σημείο 1 του διατακτικού δεν εμποδίζει ένα κράτος μέλος να προβλέπει την επιβολή διοικητικών κυρώσεων σε περίπτωση παραβάσεως των απαιτήσεων και των απαγορεύσεων που απορρέουν από τις διατάξεις του κανονισμού αυτού καθώς και από τα εθνικά μέτρα που συνάδουν προς αυτόν. Αντιθέτως, η ειδική αυτή εναρμόνιση αντιτίθεται στη θέσπιση εκ μέρους κράτους μέλους εθνικού μέτρου που να καθορίζει ποσοστά περιεκτικότητας σε φυτικές πρωτεΐνες τα οποία πρέπει να μην υπερβαίνουν τα τρόφιμα που περιέχουν φυτικές πρωτεΐνες προκειμένου να επιτρέπεται, για την περιγραφή, τη διάθεση στο εμπόριο ή την προώθηση των εν λόγω τροφίμων, η χρήση ονομασιών, άλλων από τις νόμιμες ονομασίες, αποτελούμενων από όρους προερχόμενους από τους τομείς της κρεατοπαραγωγής και της αλλαντοποιίας.**

(υπογραφές)